

РЕЦЕНЗИЈА РУКОПИСА: *Политичке странке и увођење парламентаризма у Србији од 1881. до 1903. Године*

АУТОР: доц. др Мирослав Пешић

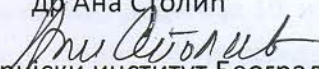
Рукопис др Мирослава Пешића под називом *Политичке странке и увођење парламентаризма у Србији од 1881. до 1903. године* представља студију посвећену феномену увођења и развоја парламентарног политичког живота у Кнежевини/Краљевини Србији у дугом раздобљу од неколико деценија 19. и почетком 20. века. Шире посматрано, ова тема припада политичкој историји која је већ дуже од једног века најпродуктивније подручје у домаћој историографији. То, међутим, не значи да кључна питања политичког развоја не треба да буду изнова разматрана у оквиру савременије историографске критичке перспективе. Рукопис Мирослава Пешића представља управо покушај да се феномени као што су појава и функционисање политичких странака, процеси изградње парламентаризма, однос између аутократских идеја круне и идеја о политичкој демократији (биле оне конзервативне, либералне или радикалне), анализирају у њиховој међусобној повезаности како би се стекао увид у ову важну област државне историје Србије.

Текст ове студије написан је на 277 страна и подељен је на пет поглавља. Састављен је од предговора, основног текста, закључка, резимеа на енглеском језику и списка коришћених извора и литературе. Основни текст праћен је веома исцрпним критичким апаратом. У првом поглављу (*Увођење представничког система у Србији*) аутор је разматрао основне идејне и практичне претпоставке за појаву представничког система у Кнежевини Србији: Петровска скупштина 1848. године, појава либералне политичке мисли, Светоандрејска скупштина 1858, Устав из 1869, обликовање два политичка блока: либералног и конзервативног, као и појава социјалистичких идеја. Тиме су обухваћени најважнији процеси у погледу конституисања темељних одредница које су водиле ка успостављању политичког плурализма и парламентаризма. У другом поглављу (*Уставна и парламентарна борба у Србији осамдесетих година 19. века*) анализирана је појава политичких странака посредством њихових суштинских идеолошких одредења и њиховог односа према уставном питању као кључном показатељу ширине захвата демократских или мање демократских тенденција. Аутор је указао на који начин је политичку борбу између различитих политичких опција, на пример радикала и напредњака а потом и других политичких идеологија, наткрилио зачетак великог сукоба између круне (краља Милана Обреновића) и радикала осамдесетих година 19. века. Тај

сукоб је обележио политичку историју Србије у последње две деценије 19. века. У наредном, трећем поглављу разматране су особености периода парламентарне владавине успостављене уставом из 1888. године (*Парламентарна владавина и њено кратко трајање 1889-1894*). Полазиште за оцену успостављања истинске парламентарне управе аутор је врло јасно дефинисао и подробно анализирао обрасце њеног функционисања. Политике које је спроводила владајућа већина биле су, такође, предмет ауторовог интересовања, као и критичке позиције других политичких опција према слабости једнопартијског система управљања државом који је био последица парламентарног система успостављеног према одредбама Устава из 1888. године. У таквој ситуацији потреба владара, краља Александра (у чијој позадини је стајао краљ Милан Обреновић), да не дозволи испуштање прерогатива власти из својих руку, довела је до преокрета на политичкој сцени. Успостављање личног режима краља Александра и околности у којима се одвијао политички живот у тим условима тема су посебног поглавља (*Политичке партије за време личног режима краља Александра Обреновића*). У њему је аутор указао на све слабости још увек недовољно развијеног система парламентарне управе на једној, али и на изразите аутократске тежње круне на другој страни. Посебно поглавље посвећено је кратком временском раздобљу од само три године (*Страначки живот у Србији у првим годинама 20. века 1900-1903*) у коме се прати урушавање једог система владавине који више није могао да функционише услед многобројних чинилаца који су ометали стабилност односа међу легитимним учесницима у политичком животу државе.

Студија доц. др Мирослава Пешића написана је на основу архивске грађе и веома обимне литературе старијег и новијег датума у којој су питања уставности, парламентаризма и политичког страначког живота третирана на различите начине. Аутор је настојао да понуди уравнотежену анализу и закључке који нису настали под утицајем некадашње националне државнотворне и партијске политике или савремених модеризацијских трендова порицања постојања демократских парламентарних традиција код нас. Исправно и коректно је уочио да је реч о једном мукотрпном процесу у коме се изграђивао модеран демократски парламентарни систем владавине и у коме су се сукобљавали интереси различитих чинилаца са становишта различитих позиција моћи: владар, водећи политичари, политичке идеологије, популизам итд. У том смислу је рукопис избалансиран, текст у поглављима је равномерно распоређен што указује на зрелост у приступу. Аутор је показао способност да остави по страни догађаје који су били непосредан повод или последица одређеног политичког или парламентарног деловања и да чврсто држи основне нити теме свог рада. Рецензентске интервенције се зато могу свести на неколико мањих примедби: уколико је аутор истрајан у тврдњи да је Светоандрејска скупштина 1858. године представљала „српски грађански препород“ уверена сам да би требало да објасни шта под тим подразумева.

Рукопис *Политичке странке и увођење парламентаризма у Србији од 1881. до 1903. Године* поседује све атрибуте зреле истраживачке студије у којој су важна питања државног развоја и политичког устројства Кнежевине/Краљевине Србије до 1903. године разматрана уравнотежено и аналитички убедљиво. Пошто је реч о веома сложеној теми, са великим бројем учесника и разноврсним политикама које су биле у употреби, била је потребна и велика доза смелости и истраживачке упорности да се заокружи једна оваква анализа. Аутор је у томе успео. Због свега тога сматрам да рад доц. др Мирослава Пешића треба да буде објављен у целини.

др Ана Столић

Историјски институт Београд